

Szkoła to drugi dom? Dla każdego?

O WARUNKACH PRZYNALEŻNOŚCI W OCZACH UCZNIÓW,
NAUCZYCIELI I RODZICÓW...

dr Karolina Małek
Wydział Psychologii
Uniwersytet Warszawski

“Szkoła mam wrażenie, że kiedyś była bardziej zamknięta i hermetyczna. W tym momencie jest taka bardziej przyjazna. Można ją szczerze mówiąc nazywać drugim domem. Bo taką funkcję w sumie dla dzieci pełni”... Matka

*“Wydaje mi się, że to [identyfikacja ze szkołą] faktycznie poprawia jakby jakość doświadczenia szkoły. Oni są po prostu szczęśliwszymi ludźmi, jak sądzę, i bezpieczniejszymi ludźmi.”
....Nauczycielka*

„Uważam, że najważniejsza jest atmosfera, jaką tworzą pedagodzy w tej szkole i jak oni też sprawiają, że uczniowie nawzajem się traktują. Bo mam wrażenie, że też od samego klimatu w szkole jaki tworzy dyrekcja, jaki tworzą nauczyciele, to też potem na tej bazie trochę chyba tworzą się relacje między uczniami, które też są oczywiście szalenie ważne jeżeli chodzi o szkołę. Także ja bym powiedziała, że najważniejsi w tworzeniu takiej sympatycznej czy przyjaznej atmosfery to właśnie są nauczyciele, dyrekcja i po prostu to, w jaki sposób oni podchodzą do tego wszystkiego.” ...Absolwentka

JAK ROZUMIEMY POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI DO SZKOŁY

TYLKO TROCHĘ TEORII

Poczucie przynależności - należy do podstawowych potrzeb człowieka, a jego realizacja znacząco wpływa na zdrowie psychiczne i fizyczne, a także na społeczne funkcjonowanie (Maslow, 1971; Baumeister i Leary, 1995; Fiske, 2004).

Poczucie przynależności do jest przez nas rozumiane, za Goodenow i Grady (1993) **jako stopień, w jakim uczniowie czują się akceptowani, szanowani, włączani i wspierani w środowisku szkolnym.**

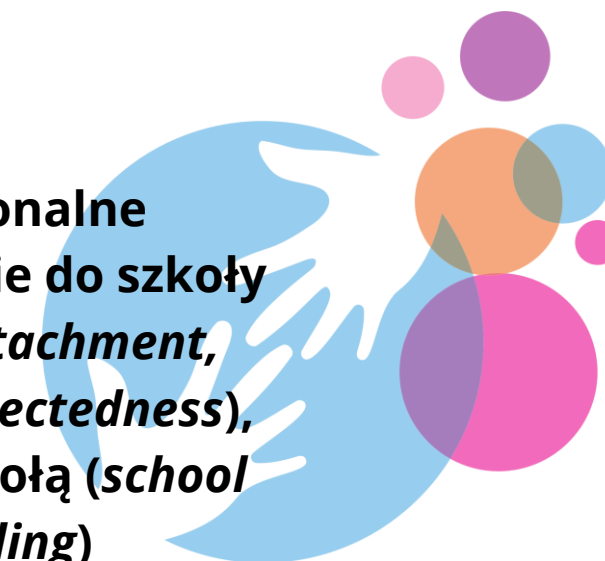
klimat szkoły (school
climat), zaangażowanie
w społeczność szkolną
(school involvement)

Przynależność szkolna (school belonging)

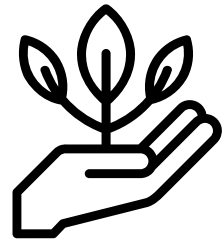
zaangażowanie ucznia w szkołę
(*student engagement*), (school
engagement),

emocjonalne
przywiązanie do szkoły
(*school attachment*,
school connectedness),
więź ze szkołą (*school
bonding*)

CO WIEMY O POCZUCIU PRZYNALEŻNOŚCI DO SZKOŁY? DLACZEGO WARTO SIĘ NIĄ ZAJMOWAĆ?

Perspektywa rozwojowa

Szkoła jako ważny kontekst socjalizacji wtórnej, laboratorium interakcji społecznych, kontekst wychowania i rozwoju

Perspektywa edukacyjna

Szkoła jako kontekst uczenia (się)

Perspektywa troski i opieki

Szkoła jako miejsce profilaktyki i interwencji, dostarczających czynników chroniących/ryzyka zdrowia psychicznego

Związane z nabywaniem kompetencji społecznych w bezpiecznym kontekście, jasnych granic. Istotne w okresie adolescencji - wyzwaniach tożsamościowych w tym separacji od rodziny pochodzenia.

Związane z wyższym poziomem osiągnięć w nauce, w tym z wyższym poziomem motywacji do nauki, wyższym zaangażowaniem w proces edukacyjny, a także z wysokim poczuciem skuteczności akademickiej, niższym ryzykiem przerwania edukacji.

Związane z lepszym dobrostanem, mniejszym ryzykiem podejmowania zachowań ryzykownych takich jak przemoc rówieśnicza (bullying), bójki czy wandalizm. Zmniejsza się również ryzyko niebezpiecznego korzystania ze substancji psychoaktywnych i wczesnej inicjacji seksualnej.

POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI A UCZNIOWIE W POLSKICH SZKOŁACH

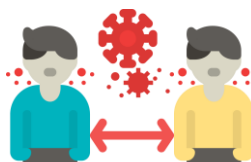

- The Programme for International Student Assessment (PISA)
- Polscy uczniowie, zgodnie z badaniem PISA 2022, plasują się **na ostatnich miejscach** wśród badanych krajów pod względem poczucia przynależności do szkoły (73 na 79 krajów). 64% polskich uczniów deklaruje poczucie przynależności do swojej szkoły, przy średnim wyniku OECD wynoszącym 75%.
- 21% uczniów stwierdza, że czują się w szkole samotni, a 24% uczniów mówi, że są czują się wyłączeni z życia szkolnego, zaś 13% uczniów deklaruje, że nie czują się w szkole bezpiecznie poza salą lekcyjną.

W porównaniu z wynikami PISA 2018 **poziom poczucia przynależności do szkoły spadł.**

Co się wydarzyło od 2018?

2019 ; 2020 ; 2022

POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI W OCZACH UCZESTNIKÓW RZECZYWISTOŚCI SZKOLNEJ – BADANIA

Jadwiga Zdziarska

Przynależność szkolna uczniów w oczach polskich nauczycieli; identyfikowany wpływ nauczycieli wychowawców na poczucie przynależności uczniów; postrzegane korzyści z przynależności szkolnej o wysokim poziomie (dla ucznia i nauczyciela).

Zuzanna Krajewska

Doświadczenia szkolne (licealne) w oczach młodych dorosłych; znaczenia nadawane codzienności szkolnej z perspektywy wyłaniającej się dorosłości.

Aleksandra Alberska

Wzajemne oczekiwania i znaczenia nadawane relacji rodzic - nauczyciel przez obu dorosłych, powołanych do wspomaganie rozwoju dziecka, ze swoich szczególnych, różniących się pozycji (rodzica i nauczyciela)

Co mówią

Jadwiga
Zdziarska

Zależy od:

Postrzeganych przez uczniów
relacji w szkole, w tym między
dorosłymi (!!!)

Gotowości do identyfikowania
potrzeb uczniów i widzenia ich
perspektywy

Nauczyciele wychowawcy o poczuciu przynależności uczniów?

Gotowości do przyjęcia roli
“dobrego dorosłego”

Gotowości do współtworzenia i
współdzielenia z uczniami
doświadczeń szkolnych

Sprzyja uczniom i
nauczycielom

Wpływa na relacje
N-U (szacunek,
zaufanie)

Wpływa na
funkcjonowanie
szkoły jako
instytucji

Zuzanna Krajewska

Szkoła uczy. O świecie, o sobie.

Szkoła jak “toksyczny dom” i szkoła
“jako miejsce przynależności,
której będę szukać”.

**Nauczyciele to też ludzie. Teraz
to widzę. Dlaczego nikt nam nie
powiedział?**

Co mówią

**młodzi dorośli o
doświadczeniach
szkolnych?**

**Karuzela się musi kręcić, wyniki
się muszą zgadzać.** Szkoła jest
pod presją. Cała. Identyfikacja
hierarchii i nadużyć.

**Nauczyciel jest
ważny. To kluczowa
postać.**
od **“Przestraszyć, zastraszyć,
ewentualnie upokorzyć”** po
“nauczyciele są po naszej
stronie”

**Wychowawca i
psycholog jako “dobre
obiekty”. Kluczowe
znaczenie granic.**

Aleksandra Alberska

Co mówią

dorośli (N,R) o swoich relacjach w szkole?

Komunikacja jest kluczowa! Ale jak my się mamy komunikować?
O tym, że trudno jest wprost mówić o wzajemnych oczekiwaniach.

Szukamy wspólnego mianownika. To jest zawsze dziecko jako podstawa współpracy

**Granice relacji.
Lojalność.**

Granice roli zawodowej i rodzicielskiej.

Bezradność ma różne oblicza.

Nauczyciele i rodzice wobec systemu i truności relacyjnych

Stres mniejszościowy można zdefiniować jako obciążenie stresorami wynikającymi z przynależności do grupy mniejszościowej (Iniewicz & Niebudek, 2020).

Jednocześnie praca wokół poczucia przynależności do szkoły uczniów z grup mniejszościowych wydaje się być kluczowym aspektem w ich wspieraniu. Co już wiemy?

- poziom odczuwanej przynależności do szkoły ma znaczenie dla dobrostanu dzieci i młodzieży doświadczającej stresu mniejszościowego, np. mediuje związek pomiędzy wiktymizacją a trudnościami psychologicznymi uczniów transpłciowych (Hatchel, Valido, De Pedro, et al. 2019)
- dla dobrostanu uczniów z grup mniejszości etnicznych znaczenie ma poczucie przynależności do szkoły wraz z silnym poczuciem tożsamości (ethnic identity) i dumy (ethnic pride) (Gummadam, Pittman, Ioffe, 2015; Hernández, Maciel, Robins, et al. 2017). Jednocześnie uczniowie ci tak samo intensywnie doświadczają krzywdy (dyskryminacji) płynącej od nauczycieli czy rówieśników. Czynnikiem wspomagającym jest wówczas kontakt z innymi uczniami z własnej społeczności (D'hondt Van Houtte, Stevens 2017)
- W budowaniu poczucia przynależności uczniów nieneuronormatywnych (w szczególności zaś dziewcząt) pomaga uznanie różnic i równoważenie wysiłków adaptacji do zewnętrznych oczekiwań, co bywa przeciwnie skuteczne wobec dobrostanu i rozwoju (Hamilton 2024)

Tak, no bo był ten program i po prostu każdy wiedział, że musimy to zrobić. To było trochę my kontra świat, a nie my kontra nauczyciele. Tak jakbyśmy byli jednym teamem, który musi tu zdać maturę, no nie? To było tak, że mamy program, musimy wszyscy zdać maturę, fajnie by było, jakby wszyscy zdali. Dlatego jakby i my, i nauczyciele mamy jeden cel, to trochę takie coś było.

Absolwentka

I wtedy mamy pole, że ja obserwuję z jednej strony, ty obserwujesz z drugiej, to razem uradzimy, co to może być, bo wtedy mamy pełny obraz. A jeżeli tego pełnego obrazu nie ma, no to nie do końca wiemy gdzie, gdzie coś nie styka, gdzie to nie działa, gdzie ten prąd nie dochodzi.

Matka

Każdy jest zaangażowany i organizacyjnie i jako uczestnicy. Bardzo dobrze, wtedy wszyscy uśmiechnięci i każdy włożył jakąś część siebie. Ale można też popробować tych części innych. Myślę, że ta współpraca integruje.

Nauczycielka

**Powiedz mi – a zapomnę
Pokaż mi – a zapamiętam
Pozwól mi wziąć udział – a
zrozumiem
Konfucjusz**

Dziękuję
kmałek@psych.uw.edu.pl